

ISMERTETÉSEK.

A győri közkönyvtár negyven éve. BAY FERENC DR., *A Győri Városi Közkönyvtár Évkönyve* I. 1898—1938. Szerkesztette: —. A Könyvtár kiadása. Győr, Baross-ny. 1939. 58 l. + tj. + sztl. 8°.

Széles, áttekintő képet fest a könyvtár s ezzel kapcsolatosan a győri könyvkultúra multjáról és jelenéről. A könyvtár történetét a főbb mérföldkövek említésével LENGYEL ALFRÉD mondja el. Ismeretes, hogy a mai közkönyvtár alapját kitevő régi városi könyvtár — létrejöttét voltaképpen a helyi városi levéltár rendezésének köszönheti. A rendezés során a könyveket elkülönítették a levelektől s az így nyert kontingenst formálták önálló gyűjteménnyé. E gyűjtemény „intézményes“ gyarapodását biztosította 1901-ben a „Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége“, amidőn a győri kir. ügyészséghez beérkező kötelezpéldányokat a könyvtárba utalta. A könyvtár a békés fejlődés útjára lépett s a fejlődés nyugodt menetébe időnként nagyértékű magánkönyvtárak vétele vitt ugrásszerű lendületet. A fejlődést később a könyvtár és felettes fórumai időnként csak jelentékeny áldozatok árán biztosíthatták.

A férőhely kérdése már ennél az intézménynél is nyugtalanít és megoldásra vár. BAY FERENC, a könyvtár jelenlegi vezetője, a könyvtár új, önálló elhelyezésére gondol. (Elgondolását tavaly propaganda-füzet keretében is kifejtette). A Könyvtárnak ez az egyik célkitűzése. A másik — BAY szerint: — „a győri könyvtárkultúra megteremtése“. Az eddigi eredmények sorából, melyekre BAY e ponton hivatkozik, kiemeljük egy központi katalógusnak a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelőjének kezdeményezésére megindított előkészítési munkálatait. E munkálatok tizennégy győri könyvtár anyagának egy a Városi Közkönyvtárba őrzendő cédulakatalóguson való nyilvántartását célozzák. A Közkönyvtár harmadik célkitűzése, BAY szerint, tisztviselői státusának rendezése. E ponton BAY tervezetet is ismertet.

A Könyvtár napi életébe érdekes betekintést nyújt az 1938. évről közölt statisztikája. Irodalomtörténeti szempontból is igen értékes a legolvasottabb szerzőket és műveket bemutató oszlopok.

A Könyvtár multba néző arcát vetíti elének az a két fejezet, mely a helyi STREIBIG-nyomda kiadványaival s ezeknek az irodalom tör-

ténetében elfoglalt helyével foglalkozik. Több, mint két évszázada már, hogy Győrött gyökeret vert a Sopronból beköltözött STREIBIG JÓZSEF ANTAL nyomdája, — s ezzel egyben egy helyi könyvkultúra kialakulásának a lehetősége is. Igaz ugyan, hogy a kezdeményezés szellemi téren nem vonása e nyomda kiadópolitikájának, — sokkal inkább jellemzi (főleg XVIII. századi) irodalmi értékek újra való kiadása — szerepe azonban mégis nagyon jelentős. És volt egy pillanata — RÉVAI MIKLÓS, RÁTH MÁTYÁS, PÉTZELI JÓZSEF, PÁLÓCZI HORVÁTH ÁDÁM győri évei —, mellyel az irodalmi idők síkján prominenssé emelkedett és Győr városát szellemi gócponttá tette. Könyvtáros számára különösen emlékezetes évszám 1803. Ekkor hagyta el a nyomda sajtóját az első magyar bibliográfia, SÁNDOR ISTVÁN műve: „Magyar könyvesház, avagy a' magyar könyveknek kinyomtatások ideje szeréat való rövid említésök.“ Az 1850-ig fennállott STREIBIG-nyomda által kiadott művekből eddig 178 darab van együtt, gerinces díszje ez a Könyvtár „győri gyűjteményé“-nek. A nyomda történetének keretében LENGYEL ALFRÉD valamennyiről pontos címléírást közöl. A nyomda működését, kiadványait irodalomtörténeti szempontból JENEI FERENC méltatja.

Évkönyvét a Győri Városi Közkönyvtár néhai nagynevű igazgatója és voltaképeni életrehívója: SEFCSIK FERENC emlékének szentelte.

SUPKA ERVIN.

Szarvasi Margit: *Magánkönyvtáraink a XVIII. században.* (Az Országos Széchényi-Könyvtár kiadványai. VII.) Budapest, kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi-Könyvtára. (1939.) 8°. 131+1 sztl. 1.

Az utóbbi évtizedek szépszámú és jelentős könyvtártudományal foglalkozó tanulmánya, könyvtártörténeti értekezése, elméleti bibliológiai munkái sorát méltóképen egészíti ki ez a nagy áttekintésű, hatalmas keresztmetszetet adó könyvtártörténeti mű, mely előttünk fekszik. A gazdag korszakot, melynek művelődéstörténeti arculatát rengeteg forrásmunka megemésztése és beledolgozása árán meglehetősen eleveésséggel az olvasó elé vetíti (hála nagykészültségű bizonyító eljárásának) e könyv alapján akár a *magyar könyvtár-korszaknak* is lehetne nevezni. A magyar művelődési láz jelszava e korban — *musis patriis* — nemcsak a marosvásárhelyi TELEKI-TÉKA s a többi főúri könyvtár oromfalán lángol, de ott ég a második vonalban szerényen meghúzódó, érdemben azonban épp olyan elsőrendű tudós-könyvtáros arcán: KOVACHICH MÁRTON GYÖRGY-én, BOD PETER-én, vagy KOLLER JÓZSEF-én. Szinte szimbolumként, képszerűen látjuk e kor felett lebegni SZÉCHÉNYI FERENC gróf alakját, aki KÓNYI ISTVÁN strázsamesterrel

levelez könyvtárgyarapító buzgalmában, szintúgy ÁRVA BETHLEN KATAÉET, BOD PÉTER sugalmazó, tudós profiljával a háttérben...

A török világ sötétsége után nagy művelődési áhítat szállja meg a társadalom felső rétegeit; de ez a törekvés sokáig gátolt és kielégítetlen marad. Nemzeti királyi udvar, ahonnan tudás és műveltség s egy magasabb nemzeti életforma sugárküllői áradhatnának az országra: nincsen. Idegen királyaink „provinciának tekintették a török alól felszabadult földet, ahol pedig csak közvetlen megértő fejedelmi gondoskodás tehetne volna jóvá a középkor-végi és újkor-eleji fejlett kultúra másfél százados pusztulását, sőt megsemmisülését.”

A megújulásra kész magyar társadalom életösztönének különös bravurját mutatja a könyvtáralapítás-történet áttekintése. A látszólag Bécsre utalt magyarság, a Bécszet járó főpapok és főurak ugyanis művelődési ellensúlyként Rómából (három főpapunk is tartózkodott hosszabb időn át a San Apollinare könyvtárban), vagy a másik latin hazából, Franciaországból hozzák haza eleinte a vallásos barokk, később a „Lumière” szellemi javait. A felvilágosodás korából olyan franciás könyvkultúrát penderítenek ide, hogy, amint mondják, a francia XVIII. század kutatója akár Magyarországon is befejezheti munkáját, nem kell könyvekért Frankhonba mennie.

A dunántúli szemnekvaló barokk díszkönyvtáraktól a szerény erdélyi tudós-polcokig izgalmas és gyönyörködtető utat jár meg a magyar könyvkultúra. A latin, vagy német egyházi barokktól a felvilágosult franciáságon át a világi magyarságig halad ez az út. A század elején még a túldíszített, pompázatoságukban is merev s hozzáférhetetlen főpapi könyvtárakba csak elvétve vetődött be egy-egy magyar könyv vagy kézirat (Batthyány könyvtára kivétel: a magyar érzelmű főpap sokat áldozott régi magyar munkák megszerzésére is); a század végefelé már azonban kizárólag magyar könyveket gyűjtő könyvtárakban bővelkedünk: a sok méltatlanságot szenvedett, egy időben éppenséggel ponyvának minősített magyar irodalom végre méltó helyére kerül. A felvilágosodás nyomán járó áramlatok következményeképpen némely nagyobb könyvgyűjtemény a XVIII. század végén megfelelő korlátozással a tudományos kutatásnak (a „közönségnek” is) megközelíthető. Az egyén „Leswuth”-jából tehát szép lassan az öntudatra ébredő nemzeti tudomány *tápláló anyaga* alakult ki, s az alapítók messzi évtizedekre, sőt évszázadokra, előre megszabták könyvtáraik fejlődésének nemzeti kultúrát sugárzó útját.

A pontos és világos művelődéstörténeti áttekintésen kívül nagy munkát végzett SZARVASI MARGIT könyvértékeink könyvtárankénti felsorolásával, miáltal könyve nélkülözhetetlen *kalauz* lett, minden olvasóját nemzeti büszkeséggel eltöltő művelődéstörténeti útmutató.

Annál nagyobb szomorúság fogja el azonban az embert, amikor például ÁRVA BETHLEN KATA könyveinek sorsáról olvas (1849-ben a román pusztítás áldozatául esett, őrzőjével, a nagyenyedi kollégium könyvtárával egyetemben), vagy a nagyapponyi APPONYI könyvtárról, melyet — akárcsak a gróf REVICZKY KÁROLY-ét — külföldön elárvereztek. Könyvtárainkat is ugyanaz a fátum üldözi, amely ide-oda hányja-veti a könyveket. Ugyanazzal a szomorúsággal (némi reménység mostanában kezd derengeni!) gondolunk a békeszerződés által ellenséges országokhoz csatolt magyar terület könyvtárait, melyeknek majd mindegyike mérhetetlen értékű könyvkleodiumokat őriz: a marosvásárhelyi TELEKI-Tékára, a gyulafehérvári Batthyányeumra a pozsonyi, aradi könyvtárakra s a nagyszebeni BRUCKENTHAL-múzeum könyvtárára.

Mint e mű külön könyvtártörténeti értékéről, meg kell emlékeznünk még a györgyfalvi CSÉPÁN ISTVÁN-nak szentelt néhány oldalról, melyeket Szerző a rendelkezésre jutott adatok közlésének egyéni és önálló hangjával emel ki az inkább forrásmunkákból merített, sok utalással és citátummal közölt — tárgyi szempontból természetesen nem kevésbé nagy horderejű — más gyűjtőkre vonatkozó fejezetekből. Ennek a résznek szerves kiegészítője györgyfalvi CSÉPÁN ISTVÁN háromszázharminchárom könyvének, néhány képeinek és térképeinek függelékben közölt lajstroma.

Vétek, hogy a gazdag anyagú, nagy tárgyismeretre és tárgyszeretetre valló, hézagpótló jelentőségű munkában elég sok bizonytalan felépítésű „barokk“ mondat és nem egy henye jelzőhasználat fordul elő.

JÉKELY ZOTTÁN.